31. 12. 2008

ID: 55435

Společné jmění manželů

U závazků, které jsou podle § 143 odst. 1 písm. b) obč. zák. excesem z míry přiměřené majetkovým poměrům manželů, se nesouhlasící manžel nemůže domáhat jejich neplatnosti podle § 145 odst. 2 obč. zák., protože se nejedná o závazky nesouhlasícího manžela ani o závazky tvořící součást společného jmění, a proto nesouhlasící manžel není takovým závazkem přímo dotčen.

(Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 28 Cdo 2199/2008, ze dne 16.7.2008)

Nejvyšší soud České republiky rozhodl v právní věci žalobců a) K. V., zastoupené advokátem, a b) A. V., proti žalovanému J. Š., zastoupenému advokátem, o zaplacení částky 25.500,- Kč s příslušenstvím, vedené u Obvodního soudu pro Prahu 10 pod sp. zn. 13 C 356/2004, o dovolání žalovaného proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 16. 11. 2007, č. j. 51 Co 351/2007-113, ve znění opravného usnesení ze dne 16. 11. 2007, č. j. 51 Co 351/2007-118, tak, že rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 16. 11. 2007, č. j. 51 Co 351/2007-113, ve znění opravného usnesení ze dne 16. 11. 2007, č. j. 51 Co 351/2007-118, se zrušuje a věc se vrací tomuto soudu k dalšímu řízení.

Z odůvodnění :

A. Předchozí průběh řízení

Žalobkyně se domáhala žalobou podanou u soudu dne 2. 8. 2004, aby žalovaný byl uznán povinným zaplatit jí částku 25.500,- Kč s příslušenstvím. Uvedla, že jí žalovaný, který provozuje realitní kancelář, nabídl dne 3.6.2003 k prodeji byt 1+0 na adrese U D. I. 4/1047 v P. 4 (dále jen „byt“) za částku 850.000,- Kč, s provizí ve výši 3 %, s tím, že musí neprodleně složit v hotovosti částku 25.500,- Kč, neboť zájemců o byt je více. Obsah žalovaným předložené smlouvy o zprostředkování, podle níž měla stávajícímu členu družstva I. zaplatit odstupné ve výši 600.000,- Kč a družstvu I. částku 250.000,- Kč, se žalobkyni nezdál, smlouvu však podepsala, když byla žalovaným ujištěna, že jde o formalitu a že žalovaný předmětnou částku vrátí, pokud se žalobkyně rozhodne byt nezakoupit. Žalobkyně předala předmětnou částku žalovanému. Tvrdila, že při podpisu smlouvy o zprostředkování ze dne 3. 6. 2003 žalovaného upozornila, že od manžela nemá k podpisu souhlas a že manžel musí smlouvu spolupodepsat. Následujícího dne, tj. 4. 6. 2003, sdělila žalobkyně telefonicky žalovanému, že ona ani její manžel se smlouvou nesouhlasí a žádají vrácení předmětné částky. V žalobě uvedla, že smlouva o zprostředkování ze dne 3. 6. 2003 je neplatná, neboť je zmatečná, když ve skutečnosti vůbec nemělo dojít ke koupi nemovitosti, nýbrž k převodu členského podílu v družstvu, a dále proto, že se nejedná o běžný právní úkon, a tedy k uzavření smlouvy byl potřeba souhlas druhého manžela.

Žalovaný namítal, že transakce se měla podle podmínek tehdejšího vlastníka bytu, družstva I., uskutečnit tak, že žalobci převezmou členský podíl od původní nájemkyně bytu paní O. M. a ihned poté jim bude byt převeden do vlastnictví, což žalobkyni před podpisem smlouvy o zprostředkování vysvětlil. Dále namítal, že mu žalobkyně nesdělila, že je vdaná. Pokud by žalobkyně odstoupila od kupní smlouvy z jiného důvodu než změny kupní ceny nebo podmínek ze strany prodávajícího, měla předmětná částka podle čl. 5 písm. b) smlouvy o zprostředkování propadnout jako jistina v plné výši ve prospěch žalovaného. Podle žalovaného byla žalobkyně s tímto ustanovením smlouvy před jejím podpisem seznámena a nic proti němu nenamítala. Žalovaný proto považoval smlouvu o

zprostředkování za platnou a předmětnou částku za jemu propadlou jistinu.

Obvodní soud pro Prahu 10 usnesením ze dne 14. 2. 2005, později vyhotoveným pod č. j. 13 C 256/2004-64, na návrh žalobkyně připustil jejího manžela jako dalšího žalobce do řízení. Poté rozsudkem ze dne 20. 4. 2005, č. j. 13 C 356/2004-39, uznal žalovaného povinným zaplatit žalobkyni částku 25.500,- Kč s příslušenstvím, zatímco žalobu manžela žalobkyně zamítl. V odůvodnění rozhodnutí dospěl k závěru, že předmětem smlouvy o zprostředkování byl převod bytu za celkovou cenu ve výši 850.000,- Kč, a proto se vzhledem k výši uvedené částky nemůže jednat o obvyklou správu majetku ve společném jmění. K uzavření smlouvy o zprostředkování byl proto podle § 145 odst. 2 druhé věty obč. zák. potřeba souhlas obou manželů, jinak šlo o relativně neplatný právní úkon (§ 40a obč. zák.). Protože žalobcům se nepodařilo prokázat, že by žalovaný v době uzavření smlouvy věděl o manželství žalobkyně, nemohla se žalobkyně podle názoru soudu prvního stupně neplatnosti dovolávat, neboť ji sama způsobila. Neplatnosti se však dovolal žalobce, a to podáním soudu ze dne 11. 2. 2005 a na jednání soudu dne 14. 2. 2005. Soud prvního stupně uzavřel, že žalobkyně plnila předmětnou částku žalovanému na neplatnou smlouvu, a proto je žalovaný povinen předmětnou částku žalobkyni podle § 451 obč. zák. vydat.

K odvolání žalovaného Městský soud v Praze usnesením ze dne 26. 10. 2005, č. j. 51 Co 297/2005-60, rozsudek soudu prvního stupně zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení. Podle názoru odvolacího soudu se ustanovení § 145 odst. 2 obč. zák. týká jen toho majetku, který již ve společném jmění manželů (dále jen „SJM“) je, nikoli však majetku, který by se eventuálně na základě dalších právních úkonů mohl stát součástí SJM. Žalobkyně uzavřením smlouvy o zprostředkování nejednala ve vztahu k majetku v SJM, nýbrž pouze mínila vytvořit podmínky pro uzavření kupní smlouvy, resp. smlouvy o převodu členského podílu v družstvu, a proto k uzavření smlouvy nepotřebovala souhlas druhého manžela. Odvolací soud uložil soudu prvního stupně posoudit další důvody neplatnosti smlouvy o zprostředkování ze dne 3. 6. 2003, které žalobci uváděli.

V dalším řízení Obvodní soud pro Prahu 10 rozsudkem ze dne 17. 5. 2006, č. j. 13 C 356/2004-80, ve znění opravného usnesení ze dne 31. 5. 2007, č. j. 13 C 356/2004-107, uznal žalovaného povinným zaplatit žalobkyni částku 25.500,- Kč s příslušenstvím, ve vztahu k žalobci žalobu zamítl. Vyšel z ustanovení § 774 obč. zák., podle něhož má zprostředkovatel nárok na odměnu jen tehdy, pokud bude dohodnutý výsledek dosažen jeho přičiněním. Na náhradu nákladů pak má zprostředkovatel podle § 776 obč. zák. nárok, jen je-li to výslovně dohodnuto; v pochybnostech jen, jestliže mu vznikl nárok na odměnu. V projednávané věci pak podle soudu prvního stupně dohodnutý výsledek, tj. převod členského podílu v družstvu a následný převod bytu do vlastnictví žalobců, dosažen nebyl a náhrada nákladů též nebyla výslovně dohodnuta, a proto žalobkyně plnila žalovanému částku 25.500,- Kč bez právního důvodu.

K odvolání žalobce a žalovaného Městský soud v Praze rozsudkem ze dne 16. 11. 2007, č. j. 51 Co 351/2007-113, ve znění opravného usnesení ze dne 16. 11. 2007, č. j. 51 Co 351/2007-118, změnil rozsudek soudu prvního stupně tak, že uznal žalovaného povinným zaplatit částku 25.500,- Kč s příslušenstvím oběma žalobcům. Dospěl k závěru, že částka 25.500,- Kč, kterou žalobkyně zaplatila žalovanému z titulu smlouvy o zprostředkování, patřila do SJM žalobců. Vynaložení částky, která překračuje výši průměrné měsíční mzdy, nelze podle názoru odvolacího soudu podřadit pod obvyklou správu majetku ve společném jmění žalobců. K uzavření smlouvy o zprostředkování proto žalobkyně potřebovala pod sankcí relativní neplatnosti smlouvy souhlas žalobce – svého manžela, který souhlas nedal a neplatnosti se dovolal. Z uvedených důvodů dospěl odvolací soud k závěru, že smlouva o zprostředkování je neplatná a z jejího titulu plněnou předmětnou částku je žalovaný povinen žalobcům vydat.

B. Dovolání

Proti rozsudku odvolacího soudu podal žalovaný dovolání, jehož přípustnost spatřuje v ustanovení § 237 odst. 1 písm. a) o. s. ř. Jako důvod dovolání uvedl nesprávné právní posouzení věci podle § 241a odst. 2 písm. b) o. s. ř., a dále též, že řízení je postiženo vadou, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí věci (§ 241a odst. 1 písm. a/ o. s. ř.) a že rozhodnutí vychází ze skutkového zjištění, které nemá oporu v provedeném dokazování (§ 241a odst. 3 o. s. ř.). Námitky žalovaného spočívaly v tom, že
a) nelze souhlasit s tím, že by předmětná částka nespadala pod obvyklou správu majetku ve společném jmění,
b) neměla být dána povinnost hradit poměrnou část předmětné částky (tj. 12.750,- Kč) žalobkyni, která smlouvu o zprostředkování dobrovolně podepsala a žalovanou částku dobrovolně složila,
c) nebyla dosud podána žaloba o určení neplatnosti smlouvy o zprostředkování, přičemž nárok na uplatnění neplatnosti se promlčuje v tříleté lhůtě.

Žalobci se k dovolání nevyjádřili.

C. Přípustnost

Dovoláním byl napaden rozsudek odvolacího soudu, jímž byl rozsudek soudu prvního stupně změněn. Dovolání je proto přípustné podle § 237 odst. 1 písm. a) o. s. ř.

D. Důvodnost

Dovolatelka nenamítala a ani dovolací soud neshledal žádné vady, k nimž se podle § 242 odst. 3 o. s. ř. přihlíží z úřední povinnosti. Dovolací soud proto přezkoumal napadené rozhodnutí z důvodů uvedených v dovolání a dospěl k závěru, že je důvodné.

Otázkou, zda dotčené osobě přísluší možnost dovolávat se neplatnosti právního úkonu, kterým jeden z manželů bez souhlasu druhého podstoupil závazek, se dovolací soud zabýval mj. v usnesení ze dne 31. 10. 2006, sp. zn. 33 Odo 690/2005, v němž dovodil, že k uzavření smlouvy o půjčce není potřeba souhlasu druhého manžela, neboť „k úkonu nepřesahujícímu obvyklou správu majetku manžel nepotřebuje souhlasu druhého manžela a závazek, jehož rozsah přesahuje míru přiměřenou majetkovým poměrům manželů, který převzal jeden z nich bez souhlasu druhého, není závazkem, který náleží do společného jmění manželů“. V uvedeném směru odkázal i na starší judikaturu, vztahující se ke znění § 145 občanského zákoníku před 1. 8. 1998 (účinnost novely č. 91/1998 Sb.). V rozsudku ze dne 29. 4. 1997, sp. zn. 2 Cdon 177/97, Nejvyšší soud uvedl, že „nelze kupní smlouvu, kterou má být věc teprve získána do bezpodílového spoluvlastnictví manželů, považovat za právní úkon týkající se společné věci. Jestliže tuto smlouvu uzavřel jen jeden z manželů, je z něho zavázán nebo oprávněn jen on sám. Nepřichází v úvahu dovolání se neplatnosti kupní smlouvy ve smyslu ustanovení § 40a a § 145 odst. 1 obč. zák.“. Podobně již v rozsudku ze dne 21. 12. 1973, sp. zn. 3 Cz 57/73, tehdejší Nejvyšší soud ČSR uzavřel, že „uzavřel-li za trvání manželství a bezpodílového spoluvlastnictví smlouvu o půjčce jako dlužník jen jeden z manželů, nepotřebuje k tomu souhlas druhého manžela, a to i když nejde o běžnou záležitost“. Z aplikovatelnosti uvedené judikatury i na právní stav po 1. 8. 1998 vyšel dovolací soud rovněž v rozsudku ze dne 28. 6. 2007, sp. zn. 33 Odo 533/2005, v němž dovodil, že „uzavření zprostředkovatelské smlouvy není ještě úkonem, který by se bezprostředně dotýkal společné věci (§ 145 odst. 2 obč. zák.); až kupní smlouva … představuje právní úkon, ke kterému (nebyla-li by ho přímo účastna) je třeba manželčina souhlasu pod sankcí relativní neplatnosti (srov. § 40a a § 145 odst. 2 obč. zák.), protože jeho prodej (domu) nepředstavuje obvyklou správu společného majetku manželů (§ 145 odst. 2 věta první obč. zák.)“.

Podle ustanovení § 145 odst. 2 obč. zák. ve znění novely č. 91/1998 Sb. je v záležitostech, které nejsou obvyklou správou majetku náležejícího do společného jmění, potřeba souhlasu obou manželů, jinak je právní úkon relativně neplatný podle § 40a obč. zák. Na druhé straně podle § 143 odst. 1

písm. b) obč. zák. součástí společného jmění manželů nejsou závazky, jejichž rozsah přesahuje míru přiměřenou majetkovým poměrům manželů a které převzal jeden z manželů bez souhlasu druhého. Posledně uvedené závazky nejsou neplatné, nejsou však součástí SJM, nýbrž jsou výlučným závazkem manžela, který je uzavřel. Pokud není prokázán opak, má se za to, že závazky vzniklé za trvání manželství patří do SJM (§ 144 obč. zák.).

Z uvedeného plyne, že u závazků, které jsou podle § 143 odst. 1 písm. b) obč. zák. excesem z míry přiměřené majetkovým poměrům manželů, se nesouhlasící manžel nemůže domáhat jejich neplatnosti podle § 145 odst. 2 obč. zák., protože se nejedná o závazky nesouhlasícího manžela ani o závazky tvořící součást společného jmění, a proto nesouhlasící manžel není takovým závazkem přímo dotčen. Uvedený závěr rovněž zajišťuje ochranu třetích osob – věřitelů, kteří tak nejsou nuceni zkoumat, zda dlužník žije v manželství, jaké jsou jeho majetkové poměry a zda je pravdivé případné tvrzení dlužníka, že se uzavíraný závazek týká pouze jeho výlučného majetku. Takové zkoumání může být v mnoha případech téměř nemožné nebo velmi nákladné. Na druhé straně nesouhlasící manžel je dostatečně chráněn ustanovením § 143 odst. 1 písm. b) obč. zák., podle něhož není v případě excesu závazku z míry přiměřené majetkovým poměrům manželů povinen takový závazek společně a nerozdílně s druhým manželem plnit (§ 145 odst. 3 obč. zák.).

Potřeba ochrany věřitelů vylučuje i výklad, podle něhož by mohly existovat závazky, které již nespadají do rozsahu obvyklé správy společného jmění podle § 145 odst. 2 obč. zák., ale které zároveň ještě nepřesahují míru přiměřenou majetkovým poměrům manželů podle § 143 odst. 1 písm. b) obč. zák. Posledně uvedený výklad by vedl z pohledu věřitelů k absurdnímu závěru, podle něhož by u uvedených závazků hrozila relativní neplatnost podle § 40a obč. zák., zatímco závazky vyššího rozsahu, které by již byly excesem z míry přiměřené majetkovým poměrům manželů, by platné byly, ale věřitel by se pouze nemohl domáhat jejich splnění na nesouhlasícím manželu.

Na základě uvedené argumentace dospěl dovolací soud k závěru, že možnost dovolávat se neplatnosti právního úkonu pro nesouhlas druhého z manželů (§ 145 odst. 2 obč. zák.) není dána u závazků netýkajících se majetku, který již je součástí SJM, neboť před přijetím nadměrných závazků je nesouhlasící manžel chráněn ustanovením § 143 odst. 1 písm. b) obč. zák. (srov. též Švestka, Spáčil, Škárová a kol., Občanský zákoník, komentář, díl I., Praha, C. H. Beck 2008, str. 852, 867, nebo Dvořák, Spáčil, Společné jmění manželů v teorii a judikatuře, 2. vyd., Praha, ASPI 2007, str. 93).

V projednávané věci ze smlouvy o zprostředkování koupě nemovitosti ze dne 3. 6. 2003 plyne pouze závazek žalobkyně složit jistinu ve výši 25.500,- Kč s tím, že tato jistina může za podmínek stanovených v čl. 5 písm. b) smlouvy propadnout. Za situace, kdy žalobci jako manželé prokazatelně uvažovali o koupi bytu v ceně 850.000,- Kč, nelze přijmout závěr, že by závazek ve výši 25.500,- Kč přesahoval míru přiměřenou majetkovým poměrům žalobců. I pokud by bylo možné uvedený závěr připustit, neměl by za následek neplatnost smlouvy o zprostředkování ze dne 3. 6. 2003, nýbrž pouze to, že by závazek složit jistinu ve výši 25.500,- Kč nebyl součástí společného jmění manželů.

Za této situace dovolací soud uzavřel, že odvolací soud věc nesprávně právně posoudil, když dospěl k závěru, že smlouva o zprostředkování je neplatná, neboť překračuje rozsah obvyklé správy společného jmění a žalobce k jejímu uzavření nedal souhlas, přičemž neplatnosti se dovolal podle § 40a obč. zák. Dovolací soud proto rozsudek odvolacího soudu bez jednání (§ 243a odst. 1 o. s. ř.) podle § 243b odst. 2 věty za středníkem o. s. ř. zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

© EPRAVO.CZ – Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- Plat
- Podnájem bytu (exkluzivně pro předplatitele)
- Pojištění (exkluzivně pro předplatitele)
- Předkupní právo (exkluzivně pro předplatitele)
- Restituce (exkluzivně pro předplatitele)
- Spotřebitel (exkluzivně pro předplatitele)
- Odporová žaloba
- Autonomie vůle (exkluzivně pro předplatitele)
- Správní žaloba a trestní rozsudek
- Střídavá péče (exkluzivně pro předplatitele)
- Styk dítěte s rodičem (exkluzivně pro předplatitele)